

Bij de afronding van de Elektronische Bibliotheek Utrecht

De terugkeer van de betovering

Het project Elektronische Bibliotheek Utrecht werd onlangs afgesloten met het symposium 'De onbegrensde bibliotheek'. De woorden 'Elektronische Bibliotheek Utrecht', veelal afgekort als EBU, staan voor een project dat in de afgelopen drie jaar tot stand kwam in een samenwerkingsverband van de Universiteitsbibliotheek Utrecht en het Academisch Computercentrum Utrecht. Doel van het project: de kwalitatieve en kwantitatieve verbetering van de bestaande wetenschappelijke informatievoorziening met behulp van moderne technologie.

In het EBU-project hebben de Universiteitsbibliotheek Utrecht en het Academisch Computercentrum Utrecht (ACCU) de afgelopen drie jaar elk 550.000 gulden geïnvesteerd en het College van Bestuur heeft in totaal een miljoen gulden bijgedragen. Het totale budget over de afgelopen drie jaar komt daarmee op 2,1 miljoen gulden.

Het EBU-project omvat totaal veertig deelprojecten, waaraan een groot aantal personen deelneemt, van het ACCU maar vooral van de Universiteitsbibliotheek, zowel de Centrale Bibliotheek als de vakgebiedsbibliotheken. Ook wordt samengewerkt met andere partners waarvan ik in het bijzonder de vakgroep Computer en Letteren en het Centrum voor Informatisering en Mediagebruik van de Faculteit der Letteren wil noemen. Verantwoordelijk voor de uitvoering is een projectorganisatie met als overall projectleider Natalia Grygierczyk.

Resultaten

Wat zijn de resultaten van het project?

In de eerste plaats de concrete verbeteringen in de infrastructuur. Een duidelijk voorbeeld daarvan is de

aanzienlijk verbeterde bereikbaarheid van de elektronische vormen van onze dienstverlening. Of, om iets geheel anders te noemen, de werkplek voor visueel gehandicapten.

In de tweede plaats zijn er de deelprojecten die het karakter hadden van een pilot en waarvan na evaluatie kan worden geconstateerd dat zij aanleiding zijn tot een structurele aanpassing of uitbreiding van de traditionele taken van de bibliotheek.

Het meest aansprekende voorbeeld daarvan vormen de ruim vierhonderd Elsevier-tijdschriften die sinds kort full-text op het scherm van de eigen werkplek overal in de universiteit geraadpleegd kunnen worden.

Dan zijn er de deelprojecten, eveneens met een pilotkarakter, waarvan nu geconstateerd wordt dat het een terrein betreft dat de UBU vooralsnog of voor langere termijn links moet laten liggen. Een voorbeeld hiervan is het project gericht op een bibliografisch adviessysteem. Onze conclusie daarbij is dat wij de innovatie die op dit punt met name aan de Universiteit Groningen plaatsvindt met belangstelling blijven volgen, doch dat wij zelf op dit onderwerp nu geen activiteiten ondernemen.

Strategisch speerpunt

Last but not least zijn er de projecten of aandachtsgebieden waarvan we tot de conclusie gekomen zijn dat de UBU de aangewezen plek is om ze als strategisch speerpunt verder uit te werken. Dit betreft een tweetal gebieden, waarvoor inmiddels ook weer financiële steun van het College van Bestuur gekregen is.

Het eerste van deze twee speerpunten is 'information retrieval': het ontwerpen van een geavanceerd zoekstelsel met behulp van natuurlijke taal. Op dit gebied hebben wij de afgelopen periode aanzienlijke vorderingen gemaakt, op conceptueel gebied, in de opbouw van expertise en in de contacten met samenwerkingspartners. Het is een project voor de langere termijn maar de gekozen aanpak staat er borg voor dat onze klanten ervan zullen profiteren in de vorm van een fasegewijze vernieuwing van de dienstverlening.

Het tweede speerpunt betreft de digitalisering van bijzondere collecties.¹ Het gaat er hierbij niet om dat onze bijzondere collectie in een zo hoog mogelijk tempo op een bulk-achtige wijze wordt gescand. Een dergelijke activiteit kan nauwelijks vernieuwend worden genoemd.

Drs. J.S.M. Savenije is bibliothecaris van de Universiteit Utrecht.

Onze bedoeling is om, uitgaande van de wetenschappelijke waarde en het gebruik in onderwijs en onderzoek, onze collecties zodanig geavanceerd te ontsluiten dat optimaal gebruik wordt gemaakt van nieuwe technieken. Hierdoor ontstaat een verrijking van het oorspronkelijke materiaal, zoals bijvoorbeeld de cd-rom van het Utrechts Psalter.² Vanwege de waardevolle collectie, de aanwezigheid van de vakgroep Computer & Letteren en de inmiddels in onze bibliotheek opgebouwde expertise, ligt het voor de hand dat de Universiteit Utrecht zich op dit gebied verder profileert en een voortrekkersrol vervult.

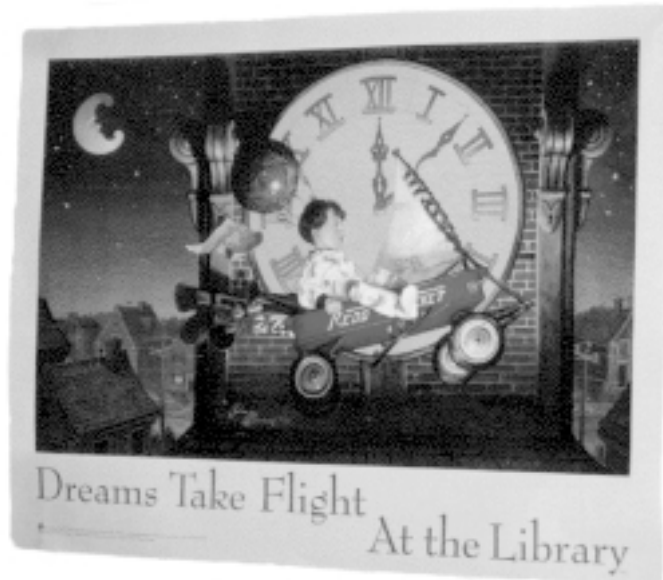
Regulier

Een groot aantal succesvolle projecten wordt overgenomen door de reguliere organisatie. Het kan niet anders of dit zal gaandeweg verregaande gevolgen hebben voor taken en medewerkers. Anders geformuleerd: van de medewerkers en de organisatie zal een aanzienlijke inspanning worden gevraagd om een vernieuwing te realiseren en in te bouwen in het reguliere takenpakket, terwijl het traditionele aspect van deze taken voorlopig voor een groot deel ook nog zal doorgaan. Dit zal een niet geringe klus zijn. Voor het management van de bibliotheek betekent dit alles dat het personeelsbeleid moet worden verrijkt met nieuwe instrumenten. Een factor van groot belang zal de flexibiliteit van de medewerkers zijn, hun veranderingsgezindheid en multi-inzetbaarheid. Maar dit vraagt van de organisatie dat medewerkers de mogelijkheid krijgen zich te ontplooiën door middel van adequate opleidingen.

Mede met het oog hierop participeert de Universiteitsbibliotheek Utrecht in het programma 'De lerende bibliotheek', dat is opgezet samen met de collega's uit Amsterdam en Groningen, en heeft geresulteerd in een gemeenschappelijk scholingsaanbod voor onze medewerkers.

Mobiliteit

Voorts moeten de mogelijkheden voor mobiliteit worden verbeterd. Uiteraard zullen medewerkers zelf aan de mobiliteit moeten meewerken, maar dat vraagt van de organisatie weer dat hiervoor de juiste randvoorwaarden worden geschapen: een goede werksfeer op alle afdelingen en locaties, een goed inzicht in de mogelijkheden en zorgvuldigheid ten aanzien van de belangen van individuen. In de loop van dit jaar zullen wij starten met een mobiliteitsbureau voor het personeel van de UBU, dat vervolgens zal kunnen worden uitgebreid in de richting van de andere bibliotheken in de regio. De samenwerking die op dit gebied de afgelopen jaren reeds van de grond is gekomen, geeft mij het volle vertrouwen dat dit een succes zal worden.

Poster op een kinderafdeling van een Zuid-Afrikaanse openbare bibliotheek.

Vervagende grenzen

Laat ik iets dieper ingaan op de veranderende taken van de bibliotheek en haar medewerkers. Wezenlijk voor de toekomstige ontwikkeling van de bibliotheektaken is het vervagen van een aantal grenzen. Zo vervaagt de grens tussen informatieoverdracht in het kader van het universitaire onderwijs en de wetenschappelijke informatieverschaffing door de bibliotheek.

Ook vervaagt de grens tussen het bewerken van onderzoeksresultaten, de wetenschappelijke communicatie daarover en de wetenschappelijke informatievoorziening. Ten slotte vervaagt de grens tussen het verschaffen van algemene en logistieke informatie en de wetenschappelijke informatievoorziening. Het is daarom in het geheel ook niet vreemd dat het beheer van het universitaire campus-informatiesysteem SOLIS bij de UBU is ondergebracht.

Voor de bibliotheek is de rode draad in deze ontwikkelingen de integratie van de wetenschappelijke informatievoorziening in de primaire taken van de universiteit: onderwijs en onderzoek.

Steeds minder is de bibliotheek een afzonderlijke functie, in de vorm van een soort overhead. In toenemende mate wordt zij geïntegreerd in de primaire taken.

Verscheidene projecten die door de UBU zijn of worden gestart leveren een bijdrage aan deze ontwikkeling. Ik noem in dit verband een project voor het realiseren van elektronische readers, samen met de faculteiten letteren, rechten en diergeneeskunde en samen met het IVLOS.

Uitgever?

Een ander interessant project is het opzetten van een internationaal hoogstaand elektronisch wetenschappelijk tijdschrift op het gebied van de vergelijkende rechtswetenschap, samen met de Universiteit Brabant en de Universiteit Maastricht. In dit project doen we ervaring

op met het binnen de universiteit zelf opzetten en uitgeven van een wetenschappelijk tijdschrift. Dit is ook strategisch interessant, omdat zoals bekend bibliotheken zeer lijden onder de toenemende prijsstijgingen van de traditionele wetenschappelijke tijdschriften en de wijze waarop de uitgevers de prijsstelling voor de elektronische versies van hun producten benaderen.³ De strategie van de wetenschappelijke bibliotheken ten opzichte van die uitgevers is er een van de lange adem en kent een aantal pijlers: de discussie over de rol van de universiteit op het gebied van de auteursrechten van de eigen medewerkers, de mogelijkheden om in het elektronisch tijdperk zelf de uitgeversrol over te nemen en een consortium-benadering bij de onderhandelingen. Ten aanzien van dit laatste zijn de universiteitsbibliotheken recent een aantal 'licensing principles' overeengekomen, die mogelijk ook internationaal navolging krijgen.⁴

Het moge duidelijk zijn dat de bibliotheek veel kritiek heeft op de commerciële uitgevers. Wij achten hun rol in de zogenaamde informatieketen niet langer vanzelfsprekend. Maar ook de rol van een universiteitsbibliotheek is niet langer vanzelfsprekend. Een essentiële vraag bij de nieuwe ontwikkelingen is welke meerwaarde de bibliotheek kan verschaffen ten behoeve van de processen van onderwijs en onderzoek.

Een bibliotheek selecteert, verzamelt, bewaart en ontsluit informatie. Het is daarbij de bedoeling dat deze informatie als kennis gaat fungeren in processen van onderwijs en onderzoek. Daarvoor is het echter noodzakelijk dat de beschikbaarstelling van de informatie is gericht op toepassing in de situatie van de gebruiker ervan. Dit veronderstelt uiteraard dat de bibliotheek-medewerker op de hoogte is van de situatie van de gebruiker. Slechts dan is hij of zij in staat de meerwaarde te verschaffen, de verrijking eraan toe te kennen, die nodig is voor de directe toepasbaarheid in onderwijs en onderzoek.

Ontsluiting

Op zich is dit geen nieuwe uitdaging. In het verleden heeft de bibliotheek zich reeds vele inspanningen getroost om met behulp van ontsluitingsinstrumenten de toepasbaarheid in onderwijs en onderzoek te verbeteren. De hulpmiddelen die daarvoor werden gecreëerd, werden veelal vormgegeven met behulp van procedures en regels die de gebruiker moet beheersen om zijn weg in de bibliotheek te kunnen vinden. Ik geef hier enkele voorbeelden.

Het bezit van een bibliotheek ligt vast in een catalogus met een alfabetische ordening op titel en auteur en een ordening op vakgebieden en met behulp van trefwoorden. Het is tegenwoordig ook mogelijk de catalogus van andere bibliotheken te raadplegen, in de eigen bibliotheek of vanaf de eigen werkplek. Men kan ook documenten van een andere bibliotheek aanvragen.

Dit is een goede stap in de richting van de virtuele bibliotheek van de toekomst die beschikbaarheid van relevante informatie moet garanderen, ongeacht de plaats van opslag.

Maar de positie van de catalogus wordt in het licht van de nieuwe ontwikkelingen toch wat merkwaardig. Als een Nederlandse onderzoeker op zoek is naar informatie kan hij kijken in de Nederlandse Centrale Catalogus, de NCC. Dat geeft hem echter geen volledig overzicht van de gepubliceerde informatie. Wat hij krijgt zijn, met alle respect voor het resultaat, de aan elkaar geknoopte inventarislijsten van een aantal bibliotheken die met elkaar hebben afgesproken dat ze hun inventarislijsten aan elkaar knopen. Deze lijst bevat niet altijd het bezit van de dichtstbijzijnde wetenschappelijke bibliotheek, zoals in het geval van een onderzoeker in Heerlen die niets zal vinden van de Universiteitsbibliotheek van Aken. Evenmin treft men er het bezit van wetenschappelijke instituten als het KNMI. Maar, en dat is betreurenswaardiger, een bestaand document dat niet of nog niet door een van de wel aangesloten bibliotheken is aangeschaft, treft hij ook niet aan.

Er is wel een andere manier om per onderwerp uit te vinden wat er zoal gepubliceerd is. Dat is het raadplegen van een bibliografie, dat wil zeggen: indien die op het betreffende onderwerp beschikbaar is. Maar het was niet gebruikelijk, en is veelal nog niet gebruikelijk, dat een bibliografie de plaats aangeeft waar de betreffende informatie te krijgen is. Daarvoor moet men weer catalogi gaan doorzoeken en ik kan verschillende voorbeelden noemen waarbij het uitgesloten is dat dit tot het gewenste resultaat leidt.

Metacatalogus

Als hulpmiddel bij het zoeken naar informatie kent de bibliotheekwereld ook een systeem van onderwerpsontsluiting, sinds enkele jaren zelfs een systeem dat gemeenschappelijk is voor de wetenschappelijke bibliotheken: het gemeenschappelijk onderwerpsontsluitingssysteem/GOO. Hoe prijzenswaardig dit systeem qua intentie ook moge zijn, het is bijzonder arbeidsintensief en lijkt op langere termijn onvoldoende effectiviteit te garanderen. Ik kom daar dadelijk nog op terug.

Waar we naartoe moeten is een soort metacatalogus, die geen onderscheid maakt tussen papieren en elektronische informatie en die niet als eerste benadering heeft de plaats waar een document is opgeslagen. De grens tussen de bibliotheekfuncties aanschaf en verwijzing vervaagt.

Overigens wil ik en passant even wijzen op een bijzondere consequentie van deze ontwikkeling. Voor sommige vakgebieden zal het niet zo lang meer duren of een medewerker zal zo'n negentig procent van zijn informatiebehoefte à la minute kunnen bevredigen met behulp van zijn beeldscherm. Wanneer hij dan af en toe nog een boek nodig heeft, zal hij vermoedelijk niet

bereid zijn om daarvoor naar de bibliotheek te lopen, zeker niet wanneer deze zich niet in hetzelfde pand bevindt. Hij zal ook niet bereid zijn om, na het aanvragen van het boek, daar 24 uur of nog langer op te wachten. Als het daarop neerkomt, zal hij waarschijnlijk afzien van het raadplegen van het boek. De levertijd voor de traditionele documentleverantie zal dus aanzienlijk bekort moeten worden, zeker binnen de eigen instelling. Wellicht dat de inschakeling van een soort pizza-scooters hiervoor de oplossing kan bieden.

Ik wil de inspanningen die tot nu toe op het gebied van ontsluiting gepleegd zijn geenszins bagatelliseren. Het zijn op zich prijzenswaardige activiteiten die onze klanten helpen bij het zoeken van informatie. Maar ze zijn bewerkelijk zowel voor de bibliotheek als voor de klant. Ze zijn ook nogal bureaucratisch en procedureel. Ze brengen met zich mee dat onze klanten uitgebreide instructies nodig hebben op het gebied van bibliotheekgebruik. Er zijn nu zelfs instructies en cursussen voor hen die bibliotheekinstructies moeten gaan verzorgen.

Naar mijn mening moet men de bibliotheek al doende leren gebruiken, bij voorkeur tijdens het onderwijsproces. De ideale bibliotheekinstructeur is dan toch de docent die het onderwijs verzorgt, daarbij indien nodig ondersteund door een medewerker van de bibliotheek. Ik weet dat dit op diverse plaatsen al wordt nagestreefd; de belemmering wordt dan ook niet gevormd door een verondersteld gebrek aan bereidwilligheid bij de betrokkenen, maar door de complexiteit van de wijze waarop de wetenschappelijke informatievoorziening in elkaar steekt.

Ik heb al diverse grenzen laten vervagen, maar hier komt er nog een: die tussen ontsluiting en attendering. Attendering is gekoppeld aan relevantietoekenning. Maar wie beoordeelt de relevantie voor onderwijs en onderzoek? In de bibliotheek is dat de vakreferent, maar deze krijgt het steeds moeilijker: de hoeveelheid informatie neemt steeds toe en de gebruikers worden steeds meer gespecialiseerd. Bibliotheken zullen in toenemende mate de inzichten en oordelen van wetenschappers bij hun activiteiten moeten betrekken. Zij zullen hiertoe hun netwerk moeten opbouwen en onderhouden en vanuit die positie de wetenschappers moeten helpen hun informatiehuishouding te organiseren.

Continuüm

Het is in mijn ogen twijfelachtig of de gemeenschappelijke onderwerpsontsluiting, zoals wij die nu kennen, hier een rol bij zal kunnen spelen. Net als catalogiseren is het toekennen van codes en trefwoorden een indeling van informatie in categorieën. Dit veronderstelt een indeling die bovendien min of meer statisch zou zijn. Maar er is geen sprake van categorieën, doch van een continuüm. En het conceptuele landschap van de we-

tenschap verandert voortdurend, bij het ene vakgebied wellicht sneller dan bij het andere, maar de grenzen tussen vakgebieden zijn ook niet permanent of stabiel. Noch het systeem zelf, noch de toepassing ervan is bij te houden door vakreferenten die hun opleiding jaren geleden hebben afgerond en niet actief participeren in het onderzoeksproces.

Ook vanuit een ander oogpunt is de door de bibliotheek aangebrachte ordening weliswaar rationeel, maar niet altijd even effectief. De gehanteerde systematiek is nuttig, wanneer je een concrete vraag hebt en een antwoord zoekt. Een recent onderzoek met betrekking tot de gemeenschappelijke onderwerpsontsluiting concludeert dat het zoeken met trefwoorden effectiever is dan het zoeken met titelwoorden.⁵ Het onderzoek is echter uitgevoerd met vakreferenten. Ik had liever een onderzoek onder wetenschappelijk onderzoekers gezien. Het zou wel eens kunnen zijn dat vakreferenten de bibliotheekinformatie voornamelijk met vragen benaderen. Maar wetenschappers hebben lang niet altijd een vraag, zij hebben meestal een probleem dat zich slechts met veel moeite in concrete vragen laat vertalen. Hierbij kan de activiteit die tegenwoordig browsen heet, hen helpen en op ideeën brengen. Ik houd hier nu geen pleidooi om *rücksichtslos* alle activiteiten voor onderwerpsontsluiting te beëindigen, maar enige relativerende opmerkingen lijken me op zijn plaats. Voorts bepleit ik een geconcentreerde inspanning om met behulp van moderne technologie tot een meer geavanceerde ontsluiting te komen. Deze uitdaging past uitstekend in het Utrechtse project op het gebied van information retrieval.

Uitdaging

Het verregaand toepassen van nieuwe technologie kan uiteraard worden beschouwd als een verdergaande rationalisering. Doch dit is een eenzijdig beeld. Het zal ook mogelijk blijken de technische hulpmiddelen in toenemende mate aan te laten sluiten bij de intuïtie van de wetenschapper, men zal kunnen browsen zoals men vroeger langs boekenplanken liep, maar dan multidimensionaal.

De uitdaging in de toekomst van de bibliotheek is het tot leven brengen van de inhoud van de bibliotheek. Dit is een pleidooi voor de rol van de bibliotheek niet alleen als wegwijzer naar bestaande ordeningen, maar ook als hulp bij het creëren van nieuwe ordeningen. Zoeksystemen zouden daarbij niet uitsluitend gericht moeten zijn op het vinden van een antwoord op concrete vragen: het gaat niet om wat je zoekt maar om wat je wilt creëren, het gaat om de meerwaarde die ontstaat als verschillende informatiebronnen samenkomen.

De bibliotheek die aldus ontstaat, kan en mag volgens sommigen geen bibliotheek meer heten. Ze bedenken daar nieuwe termen voor, zoals mediatheken. Maar de naam van de bibliotheek verwijst letterlijk naar boeken,

en de term 'boek' wordt behalve voor het omhulsel ook nog gebruikt voor de inhoud ervan. Als men zegt: 'Ik heb een mooi boek gelezen', wordt meestal gerefereerd aan de inhoud. De term 'mediatheek' verwijst slechts naar 'media' terwijl het product van de bibliotheek vooral informatie is en niet 'media'. Termen als 'infotheek' stuiten mij om weer geheel andere redenen tegen de borst.

De universiteitsbibliotheek is dé manifestatie van de rol van de universiteit als kenniscentrum. Ik bepleit daarbij het handhaven van de naam 'bibliotheek', een naam die staat voor een rijke traditie, die startte als centrum van wijsheid en is geëvolueerd naar hoogwaardige dienstverlening. Dit is een traditie waar we trots op mogen zijn en die we moeten gebruiken als inspiratiebron voor het verder vormgeven van onze toekomst.

Van Leibniz tot Popper

De bibliotheek die aldus ontstaat kan worden getypeerd met diverse filosofische parallellen, die deze inspiratiebron aanvullen.

Zij kan worden gezien als de verwerkelijking van het ideaal van Leibniz, een filosoof die zijn carrière begon als bibliothecaris. Hij wilde een encyclopedie creëren waarin alle kennis was opgeslagen en waarin alle kennis op rationele wijze aan elkaar verbonden was. De bibliotheek als encyclopedie van de wetenschappen, maar dan wel een encyclopedie met een rijke multidimensionale ordening.

We kunnen ook refereren aan de filosoof Popper en zijn theorie van drie werelden: de eerste wereld van dingen, feiten en gebeurtenissen; de tweede wereld van psychische feiten en de derde wereld die het geheel vormt van objectieve, zelfstandige kennis, kennis die onafhankelijk is van het individu dat de kennis bezit. In deze zin zou men zelfs kunnen verdedigen dat de verzamelde werken van Socrates tot de bibliotheek kunnen worden gerekend, alhoewel de man geen geschreven werk heeft nagelaten en zijn gedachtengoed ons slechts via andere auteurs bekend is. In de toekomstige bibliotheek mag de fysieke wijze van opslag of ordening van informatie geen belemmering zijn voor de toegang tot de informatie.

Betovering

Wat ik met name heb geleerd van het EBU-project is hoe we de informatietechnologie kunnen en moeten gebruik-

ken om de bibliotheek dichter bij onderzoekers, docenten en studenten te brengen, zowel ruimtelijk als inhoudelijk. Dat impliceert een vermindering van regels en procedures, hoe rationeel die ook zijn. De logistieke automatisering heeft de afstand tussen dienstverlening en creativiteit vergroot.

Ik zie hier een parallel met wat Weber 'Entzauberung' noemt: de onttovering van de bibliotheek door de wijze waarop we de problemen als gevolg van de toename van informatie hebben opgelost: door het overgrote deel van de informatie op te slaan in magazijnen en die slechts via logistieke procedures bereikbaar te maken. Dit is dus ten koste gegaan van de ruimte voor individuele creativiteit en de aansluiting bij individuele waarden. De aansluiting bij de menselijke creativiteit kan worden herkregen met behulp van verfijnde zoekmechanismes gekoppeld aan de ongekeerde snelheid waarmee informatie op de werkplek zal kunnen belanden.

In Zuid-Afrika zag ik in de openbare bibliotheek van een township in Kaapstad op de kinderafdeling een poster die ik u niet wil onthouden (zie p. 31). Wanneer men deze poster transformeert naar het wetenschappelijk bedrijf, illustreert deze wonderwel wat ik bedoel: 'Dreams take flight at the library.' Dit wordt dus mogelijk dankzij nieuwe technieken.

Ik voorspel u, nee sterker nog, ik beloof u, de terugkeer van de betovering in de bibliotheek.

Noten

- ¹ Zie ook: Mulder, H. - 'Het Utrechtse perspectief: het digitaliseren van bijzondere collecties'. - In: *Informatie Professional*, 2(1998)1, p. 27-29.
- ² Zie ook: Ankersmit, F. - 'Intrigerend Utrechts Psalter op cd-rom'. In: *Informatie Professional*, 1(1997)11, p. 32-35.
- ³ Zie ook: Rouse, K. - 'The serials crisis in the age of electronic access'. In: *Informatie Professional*, 1(1997)11, p. 16-22. Plasmeijer, H.W. - 'De inslag van de "publish or perish" boemering'. - In: *Informatie Professional*, 2(1998)1, p. 25-31.
- ⁴ Zie voor dit laatste ook: 'Internationale coalitie ondersteunt wetenschappelijke bibliotheken'. - In: *Informatie Professional*, 2(1998)4, p. 8.
- ⁵ Zie ook: Voorbij, H. - 'Een goede titel behoeft geen trefwoord, of toch wel? : een vergelijkend onderzoek titelwoorden - trefwoorden'. - In: *Informatie Professional*, 1(1997)11, p. 23-27.

Deze tekst is een bewerking van een lezing die Bas Savenije hield op het EBU-symposium 'De onbegrensde bibliotheek' op 23 januari 1998.